

Ільїн О.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна
Науковий керівник: Швачка В.Ю., к.ю.н., доцент

СВОБОДА, РІВНІСТЬ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ – ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРАВОВІ ЦІННОСТІ

Правові цінності - це основоположні ідеї та принципи, що становлять фундамент сучасної правової системи. Вони слугують морально-правовими орієнтирами для законодавства, правозастосування і суспільної свідомості. Серед таких цінностей центральне місце займають - свобода, рівність і справедливість, які є не лише юридичними категоріями, а й філософськими, політичними та етичними концептами. Їхнє осмислення є ключовим для розуміння природи права та правової держави.

Свобода є однією з фундаментальних категорій правової культури. У правовому контексті її трактують як можливість особи діяти на власний розсуд у межах, визначених законом. Існує розмежування негативної свободи (свобода від втручання держави) і позитивної свободи (можливість реалізації прав і свобод за підтримки держави) [1, с. 154].

Конституція України гарантує широкий спектр прав і свобод людини (право на життя, свободу слова, свободу совісті тощо), що є проявом визнання свободи як основоположної правової цінності [2].

У демократичному суспільстві свобода передбачає не лише відсутність зовнішнього примусу, а й відповідальність за використання своїх прав без шкоди іншим особам. Свобода без правових меж перетворюється на свавілля, тому держава, визнаючи свободу, зобов'язана створювати правовий простір, у якому ця свобода реалізується гармонійно.

Не менш важливою цінністю правової держави є рівність. Відповідно до Загальної декларації прав людини рівність означає рівність усіх перед законом і судом, а також недопущення дискримінації за будь-якими ознаками (раса, стать, релігія, соціальний статус тощо) [3].

Саме рівність передбачає рівні можливості для реалізації прав людини при цьому не заперечує різноманіття її індивідуальних характеристик.

На думку Рабіновича П.М., важливо розрізняти формальну рівність (закріплення рівності в нормативних актах) і фактичну рівність, яка потребує додаткових заходів з боку держави (квоти, пільги, позитивна дискримінація) [5, с. 64].

Отже, закон не повинен ігнорувати соціальні нерівності; досягнення справжньої рівності вимагає врахування об'єктивних відмінностей, які

перешкоджають окремим групам реалізовувати свої права на рівні з іншими.

Цей підхід узгоджується з принципами, закріпленими в Конституції України, зокрема в статті 24, яка гарантує рівність громадян перед законом і забороняє дискримінацію за ознаками раси, статі, соціального походження тощо. Конституційний Суд України також визнає, що принцип рівності не є абсолютним і допускає диференційований підхід до регулювання прав і обов'язків, якщо такий підхід є об'єктивно виправданим та спрямований на досягнення справедливості в демократичному суспільстві.

Таким чином, для забезпечення реальної рівності необхідно враховувати специфічні обставини та потреби різних соціальних груп, що дозволяє створити умови, за яких усі громадяни можуть реалізовувати свої права на рівних підставах, що одночасно буде і гарантією дотримання справедливості.

Справедливість є однією з найдавніших і найглибших правових і моральних категорій, яка визначає оцінку законів і дій влади з позиції добра, істини і загального блага.

Як зазначає Ролз Дж., справедливість – це ідеал, якого прагне правова система; вона втілюється в пропорційності, рівному підході, захисті слабших та відновленні порушених прав [4, с. 235].

Справедливість у правовому вимірі відіграє роль основоположної (вихідної) ідеї права та має конкретно-історичний характер. Динамічність змін залежить від тих чи інших процесів усередині соціуму (економічних, соціальних тощо) і відображає певний рівень розвитку такого суспільства та його інститутів [7, с. 124].

Отже, справедливість - це критерій, за яким оцінюється не лише конкретне рішення, але й правова система в цілому. Якщо норми права не відповідають відчуттю справедливості у суспільстві, вони втрачають легітимність.

Водночас свобода, рівність і справедливість як правові категорії не існують ізольовано, а взаємодоповнюють і обмежують одна одну. Свобода без рівності може призвести до соціальної нерівності, а рівність без свободи – до тоталітаризму. Справедливість вимагає балансу між індивідуальною свободою та загальним добром.

У демократичному суспільстві саме гармонія цих цінностей забезпечує верховенство права, довіру до держави та високий рівень правової культури.

Свобода, рівність і справедливість це не лише теоретичні конструкції, а фундаментальні правові цінності, що повинні стати основою правотворчості та правозастосування. Без належного забезпечення дотримання означених правових цінностей у правотворчій та правозастосовчій діяльності право втрачає свій гуманістичний зміст і

перетворюється на засіб домінування, а не служіння людині.

Література

1. Бердяєв М.А. Філософія свободи. Київ: Основи, 1994. 374 с.
2. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.04.2025).
3. Загальна декларація прав людини № 995_015 від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 29.04.2025).
4. Ролз Д. Теорія справедливості. Пер. О. Мокровольський. Київ: Основи, 2001. 822 с.
5. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Львів: Світ, 2002. 162 с.
6. Подковенко Т.А. Справедливість у системі цінностей права. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Випуск 4 (8). С. 10-14.
7. Скоромний Д.А. Справедливість у правовому вимірі. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 1. С. 119-124.

УДК 340.15:341.24(043.2)

Кальян В.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна
Науковий керівник: Козинець О.Г., к.і.н., доцент

ЩОДО ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ВАРШАВСЬКОГО ДОГОВОРУ

УНР доби Директорії була зацікавлена в установленні союзницьких відносин із новоствореною Річчю Посполитою II, яка була офіційно визнана союзниками і могла не лише стати потужним союзником УНР у боротьбі проти спроб відновлення «єдиної та неподільної» росії, але й виступити в ролі дипломатичного «вікна в Європу» для України.

Після укладання Варшавського договору УНР отримала підтримку на полі бою. Україна вперше віднайшла союзника, який разом із нашою армією мав очистити територію України від російської окупації та впровадити в ній спокій і лад. УНР до цього була у ворожому котлі, ціною даного договору розбила перешкоду, яка стояла на шляху до Західної Європи [1, с. 203].

Коли українсько-польське військо 7 травня 1920 року повернуло Київ, преса Франції та Англії дискутувала щодо нової політичної обстановки у Східній Європі та економічних перспектив, які відкрилися разом із звільненням території України від більшовицької навали. Промисловці та